

Első helyen kell megemlékeznünk a rendező *Márkus László* és a díszleteket tervező *Oláh Gusztáv* nagyszerű munkájáról. Különösen mesteri teljesítményök tündérország teljesen magyar stílusban elgondolt, pazar színpadi képe.

A szereplők közül *Palló Imre* teljese az egyéniségére rászabott szerepet kapott János vitézben. *Orosz Júlia*, *Halász Gitta*, *Szende*, *Laurisin* a maga helyén mindegyik elsőrangú alakítást nyújtott.

Prahács Margit.

Külföldi Szemle.

Erik Axel Karlfeldt az új Nobel-díjas. Az irodalmi Nobel-díj ez évi odaítélése valóságos riadójel volt az egész kultúrvilág számára. A világ minden táján, valamennyi nép sajtójában lármás harsonák feleltek rá és egyetemes volt a meglepetés, hogy a svéd Akadémia ezúttal a szokástól eltérően és egész kivételesen egy halott író művét tüntette ki a legnagyobb és legirigyeltőbb irodalmi díjjal. Igaz, sokan joggal hivatkoztak a régi szokásra és arra is, hogy van elég élő író, aki éppen olyan joggal tarthatott volna számot a Nobel-díjra, mégis ha közelebbről és egészen tárgyilagosan vesszük szemügyre az eset körülményeit, alighanem a svéd Akadémiának kell ezúttal igazat adnunk.

Erik Axel Karlfeldt egy vermandi felsőnépiskolai tanító, 1904 óta főtitkára volt a svéd Akadémiának és így a Nobel-alapítványnak is. Ez az állása nagy kitüntetés volt számára, de ez volt egyben a szerencsétlensége is, mert szerénységre kötelezte. Karlfeldt tehát mindig a háttérbe vonult, mert lehetetlenségnek tartotta, hogy a Nobel-díjat éppen az alapítvány főtitkára kapja meg, pedig 1919-ben egyenesen ő volt a svédek jelöltje, de akkor is elhárította magától ezt a kitüntetést. A svéd Akadémia ennek a fonák helyzetnek a következményeit akarta most korrigálni, amikor élete virágjában elhunyt főtitkárának adományozta a Nobel-díjat, hogy ezzel egyben a modern svéd lírát, illetve annak talán legkimagaslóbb költőjét koronázza halhatatlanná.

Svéd lírikus eddig még nem kapta

a Nobel-díjat. Werner von Heidenstam ugyan lírikus is, de kitüntetése nem lírájának, hanem elbeszélő művészetének szólt, amely először ajándékozta meg nagystílú klasszikus prózával a svéd irodalmat. Heidenstammal együtt az újromantikus irányhoz tartozott Karlfeldt is, amely irány a modern prózán kívül az újabb svéd lírának is gazdagon buzgó forrásává vált s ha az irány legkiválóbb képviselői közül *Heidenstam* főképp az érzelmek finomságának és a forma nemességének mestere, *Fröding* a metafizikai magasságokig szárnyaló gondolat extatikusa, *Karlfeldt* viszont a közvetlen és őszinte érzéseknek s a természet tiszta szeretetének költője.

A 90-es években erős harc dül a svéd irodalomban az idealizmus és a realizmus között. A fiatal írók csaknem kivétel nélkül elfordulnak Strindberg nyers naturalizmusától és az eszményi eszteticizmus lobogója alá szegődnek. Talán legnagyobb diadala az iránynak, hogy lassankint Strindberg is mindjobban elmerül a metafizikai világszemléletben. Csak később kezdődik ismét az eszményi újromantizmus visszahatásaképpen új realizmus és Karlfeldt költészetének éppen az biztosít kivételes helyet a svéd irodalomban, hogy az ő lírájában kiegyenlítődik, harmonikus egensúlyba kerül a két ellentétes törekvés a neoromantika és a neorealizmus. Karlfeldt költészetének egész felfogása, alaphangja az idealizmus jegyében fakadt, szemlélete, fantáziája még romantikus, de őszintesége a természetel való bensőséges viszonya és elő-

adásának keresetlen közvetlensége az átélt realizmus erejével hat. Talán ez a kettőség teszi líráját eléggé szűk tárgyköre mellett hangban és színekben olyan gazdaggá és változatossá. Egyik kritikusa azt írja róla, hogy nála a svéd nyelv ez a legzeneibb és legszebb germán idioma éneklő hangszerré válik: majd a tiszta hárfa, majd a hatalmas orgona, hol a meleg hegedű, hol a csufondáros gitár, hol meg a mélabús fuvola hangján szólal meg.

Karlfeldt a természet himnuszait írja. A táj költője, mégpedig a hazai tájé. Az a szép, titokzatos mondák varázsától belengett Dalarne ihlete, amely Lagerlöf Zelma elbeszélő művészetének lenyűgöző misztikumát is termette. Ennek a tájnak kemény metszésű hegyei, völgyeinek szeszélyes kanyarodói, zúgó sötét erdői, tisztafényű nyarainak ragyogása és hosszú, zord teleinek félelmes erői adják a tárgyat, a színt és a hangulatot verseihez.

☉ Karlfeldt azok közé a költők közé tartozik, akik mint *Mallarmé*, keveset írnak, de költészetükben nincs egyetlen fölösleges sor sem. Ebben is hasonló a dalarnei röghöz, amely verejtékes munka árán, nehezen és szűken termi gyümölcseit, de ezek éppen ezért annál drágábbak és kedvesebbek. Első kötete, amely nevét ismertette, az 1895-ben jelent *Vildmarks och kärleksvisor* (Dalok a vadonról és szerelemről) még egészen szülőföldje, a vadregényes Dalarne iránt érzett vajudó szeretetének túláradó ódái. De nagy népszerűségét két következő kötetének köszönheti. Ez a két kötet a *Fridolins visor* (Fr. dalai) és a *Fridolins Lustgard* (Fr. paradicsoma) amelynek középpontjában a régi vágású falusi nemes áll, aki mint egykor a legendás Nidhart von Rinwentel, az egyszerű paraszti élet barátja. Ujabb kötetei a *Flora och Pomona* és a *Flora och Bellona* hangban, tárgykörben, gondos vá-

lasztékosságban teljesen az előző kötetek színvonalán állanak, de a legutolsó kötet mégis kivétel annyiban, hogy itt már a háború, az emberiségnek ez a félelmes vaskorszaka érezte hatását Karlfeldt líráján. Csodálatos tükröződései ezek a költemények egy embertelen kor vad barbarizmusainak egy mélyen érző, nagy szeretettől áthatott ember lelkében.

Bármennyire svéd talajból fakadt is Karlfeldt költészete, forrásainak mégis találunk idegen hatást is és ez a hatás magyar. Nem véletlen az, hogy Karlfeldt annyira vonzódik a természethez, a néphez, az egyszerű paraszti élethez, hogy előadasmódja annyira természetes és közvetlen és hogy dalai annyira telítve vannak népi elemekkel. A fiatal svéd lírikus első zsenge inspirációit olyan költőtől merítette, akinek költészetében szintén döntő befolyás jutott ezeknek az elemeknek: Petőfi Sándortól. Svédországnak *Ridderström*, Bieger *Schöldström*, *Tolmer Öman* és mások buzgólkodása révén elég gazdag gyűjteménye volt a nagy magyar lírikus költeményeinek fordításából. Karlfeldt első költőeszményképe a szabadság és szerelem magyar lantosa volt. Már mint gimnazista tanulmányt írt Petőfiről és első kötetében félreismerhetetlenül kimutathatók a Petőfi-hatások, a szellem pedig, amely költészetét áthatja, mindvégig rokon Petőfi szellemével. A Nobel-díj tehát, amely ezúttal egy halott sírjára tette rá a halhatatlanság koszorúját, a lelkek és eszmények láthatatlan birodalmának titokzatos kapcsolatai révén odahullat babérjából néhány levelet a segesvári csatátér ismeretlen és jeletlen sírjára is.

Kállay Miklós.

A modern német irodalmat bírálja Otto Ernst Forst de Battaglia *Der Kampf mit dem Draehen* című könyvében. A mai német irodalom főirányát a három első fejezet címével is jel-

lemzi: «Entsonnte Vergangenheit, Be-leuchtete Gegenwart és Flammende Zukunft». Battaglia szerint a mai német irodalom legfőbb törekvése, hogy leromboljon mindent a multból, ami értéknek számított: családot, vallást, erkölcsöt, államot, nemzetet, monarchiát. A jelenben hangsúlyozza a zűrzavart, dicséri az elvtelenséget, hogy ezzel is valamilyen, ma még meghatározatlan jövőt készítsen elő. A mult értékeinek rombolói közül különösen *Emil Ludwigot* és *Stefan Zweiget* tartja fontosnak, a jelen különleges ábrázolói közül pedig különösen *Keyserlinget*. Mindhármat felületesnek, olcsó hatásokra vadászónak tartja, akiket nem az igazság felderítése vezérel, hanem romboló szándékuk. A «dángoló jövőt» *Trockij* és *Isidora Duncan* pályafutásában mutatja be, akik közül az egyik politikai, a másik erkölcsi téren nemcsak hirdette, hanem meg is valósította a mult «előítéleteitől» független életet.

Ez az alapgondolat vonul végig az egész könyvön és az egész mai német irodalmon, amelyben Battaglia kevés vigasztaló jelenséget talál. A lírát kivéve mindenütt süllyedést állapít meg nemcsak világnézeti, hanem esztétikai szempontból is.

Battaglia a sötétben látó emberek közé tartozik. Egyrészt, mert túlságosan feketének látja az ördögöt, destrukciót szimatol ott is, ahol más éppen az ellenkezőjét állapítaná meg (*Keyserling*), másrészt annyira belemerül a sárkánnyal való harcába, hogy észre sem veszi vagy alig veszi észre a szelídebb teremtményeket, akiket simogatni kellene, pl. az új német katolikus irodalmat, hogy egészen szembeötlő esetet hozunk fel. Ha kritikája nem is mindig megbízható, könyve nagyon hasznos, mert újszólván az egyetlen áttekintés a mai német irodalmon, amelyet alapos munka és nagy olvasottság előzött meg.

A szellemtörténeti irány eddigi eredményeit a német irodalom területén egy *Aufriss der deutschen Literaturgeschichte nach neueren Gesichtspunkten* című könyv foglalja össze, mely *H. A. Korff* és *W. Linden* szerkesztésében jelent meg. A munkatársak közt megtaláljuk az új irány legjobb erőit, mint *Strichet*, *Merkert*, *Günther Müllert*, *Hermann Pongsot*.

Minden korszak megírását más-más szerzőre bízták, ennek következtében a könyv eléggé egyenetlen és nem is domborodik ki vezérszempont, ami összekötné a különböző tanulmányokat. A német irodalomtörténet nagy szintézise még mindig a jövő ígérete marad. Érdekes újításokat azonban bőven talál az olvasó. A középkori irodalomtörténet tárgyalásában teljes fejezetet kap a német irodalomtörténet eddigi mostoha gyermeke: a miszticizmus és ezzel egyenlő rangú társa lesz a lovagi költészetnek. A XVI. század történetére *Merker* a generáció elméletet alkalmazza szemmel látható sikerrel. A könyv utolsó fejezete a «*Neue Sachlichkeit*» irodalmát tárgyalja. Úgy látszik, meg akarják mutatni, hogy a szellemtörténészek abban is modernek, hogy a legújabb kort is bevonják az irodalomtörténet anyagába. A szándék szép, megvalósítása (*H. Pongs*) azonban nem a legsikerültebb.

Fordítások:

Amerikai trónó az *Athenaeum* új sorozata első regényének szerzője: *Ursula Parrot*. A magyar cím: *Exfeleség*. A könyv válással kezdődik és új házassággal végződik. A két esemény között egy *Patricia* nevű hölgy hirdetéseket ír, táncol, rengeteg pálinkát iszik és sok tapasztalatot gyűjt a férfiakra vonatkozólag. A téma elég borsos, de angolszásznak és nőnek kell annak lennie, aki ilyen hidegen, minden izgalomkeltés nélkül tudja megírni. *Anderson*, *James Joyce* és a ke-

reskedelmi levelezések hangja keveredik ebben a könyvben az obligát amerikai szentimentalizmussal. A regény művészi értéke csekély, inkább kortörténeti és lélektani szempontból érdekes.

F. Marion Crawford: Sant l'Ilario. (Szent István.) A pápai állam és Garibaldi harcai korában játszódik a regény, melyben nemeslelkű hölgyek és urak szerepelnek egy meglepetésekkel tele történet keretében.

Fábián István.

Antoine de Saint-Exupéry : Vol de nuit.

Az irodalmi díjak közül a *Prix-Femina*-t ez évben egy ismeretlen, fiatal író kapta *Éji repülőjárat* című regényéért, mely témájával és előadásának lírai színezetével egyaránt felűnést keltett. André Gide, aki előszót írt a regényhez s aki nem nagyon dobálja a dicséreteket, többek között ezt írja: «Azt hiszem, hogy ami legjobban tetszik nekem e regényben, az annak nemessége. Jól ismerjük már az ember gyengeségét, magárahagyatottságát és csődjét, és a mai irodalom túlságosan is ügyes ennek a bizonyításában; de az egyéniség felülemelkedése, mely a megfeszített akarat következménye, erre volt szükségünk, hogy valaki nekünk megmutassa».

A regény témája: a munka és a kötelesség apoteózisa. Színhely: a levegő, az éjszaka, tele ezer veszéllyel, viharral, mert a pilóta örökké a halállal áll szemben, sohasem tudja, hogy eléri-e célját. Pedig nem hadszíntér felett repül, csak a tenger felett, éjjel, Európa postáját viszi. Hiába figyelmeztetik, hogy ne induljon útnak, mert vihart jeleznek, a kötelesség, a munka szeretete erősebb. A Cordillériák felett ciklónba kerül s lezuhan. S amikor főnöke, Rivière megtudja, hogy Fabien pilóta elpusztult, határoznia kell, hogy a másik gép, melynek éjfélkor kell Rióba repülnie, elinduljon-e. Rivière kemény, érzéket-

len ember, aki most nem tudja, hogy mit cselekedjen: Fabien szerencsétlensége megrázza, talán jobb lenne nem indítani több éjjeli repülőjáratot, de akkor megszűnne az előny a gyorsgőzessel szemben... S elindítja a gépet.

De nem a mese fontos itt. Az egész regényt lírai hangulat jellemzi: impresszionista leírások, tájak változnak: «Az éj lassan emelkedett, mint sötét felhő s betöltötte a völgyeket, melyeket már nem lehetett a síkságtól megkülönböztetni. A falvak megvilágosultak, s mintha köszöntötték volna egymást. Válaszul Fabien is meggyújtotta lámpáját. Minden ház kitűzte a maga kis csillagát, szemben a végtelen éjjel s minden, ami emberi életet rejtett, pislogott. Fabien csodálkozva szemlélte, amint gépe belefut az éjszakába, lassan és szépen, mintha révhez közeledne...»

A modern világ Icarusának mítosza ez a regény. Úgy látszik, hogy a francia fiatalok kiábrándultak az önanalízis gőgös divatjából és a Greenek, Arland-ok mellett egy Malraux vagy Saint-Exupéry is igazolást nyer.

Just Béla.

Benjamin Crémieux : Inquiétude et reconstruction.

A «háború utáni irodalom» problémája állandóan foglalkoztatja a franciákat. Néhány évvel ezelőtt a líra haldoklása volt a téma, majd a regény állítólagos válsága, könyvek jelentek meg és siratták a regényt, vitákat rendeztek, maguk az érdekelt és lesajnált írók is nyilatkoztak s lassan elcsendesedett a kétségbeesett kritikushad.

Benjamin Crémieuxnek, a *Nouvelle Revue Française* egyik kritikusanak most megjelent könyve, *Nyugtalanság és újjáéptés*, a háború utáni francia irodalom szellemi életének jellegzetes vonásait vizsgálva érdekes megállapításokra jut. A háborút követő irodalom Crémieux szerint befejezéséhez

közeledik, egy új rekonstrukciós áramlat tüneteit lehet észlelni, mely ideológiai síkban az 1918—1930-as korszak teljes ellentéte lesz.

1918-ban vége a háborúnak, de a béke nem hoz semmi jót. A nyugtalanság, a tétova bizonytalanság általános tünet s az irodalomban is hűségesen visszatükröződik. Proust az egyéniség szétszakadásának és az érzelm elsőrendűségének zseniális illusztrátora, Gide az örök nyugtalanság és kételkedés megtestesítője és a fiatal írónemzedék vezére. Dosztojevszkij partatlan lelkiisége ihleti a fiatalokat, Pirandello elkápráztatja őket és a freudizmus (vagy inkább egy pseudo-freudizmus) divatja elképesztő méreteket ölt. Montherlant, Rivière, Delteil, Cocteau etc. újabb rázkódtatást okoznak, a közönség egyik meglepetésből a másikba esik s teljesen tanácsaltanul áll. A kritikusok hasonlóképpen. A zűrzavar teljes.

Crémieux keresi az okát és eredőjét ennek a nyugtalan légkörnek. Elsősorban az egyetemesség teljes hiányát hangsúlyozza: mindenki a saját igazát keresi, csak én vagyok, más nem számít. A háború előtti írónemzedékkel megszűnik minden kapcsolat és eszmeközösség; soha két generáció nem állt távolabb egymástól; Romain Rolland és mondjuk Cocteau között áthidalhatatlan úr tátong. A fiatal

generáció a szélsőségek felé hajlik: vagy miszticizmus vagy teljes nihilizmus. S a legjellemzőbb vonása ennek a korszaknak az *én* teljes csődje. Az ember nem ura önmagának, sőt nem is ismeri önmagát. Proust bebizonyítja, hogy legfeljebb azt a nem létező személyt ismerjük, akik voltunk. Mindennek természetes következménye, hogy a morál kérdése megszűnik: ez a kor nem annyira immorális, mint amorális.

De Crémieux figyelmeztet az ellenritmusra is: ez a rekonstrukció szeleme. Maritain «antimoderne»-attitűdje, Valéry hűvös arisztokratizmusa éles ellentétet képez a kor zűrzavarával szemben. A baj csak ott van, hogy Crémieux nem akarja észrevenni, hogy Maritain thomizmusa végeredményben nem ennek a kornak eszmei terméke, hanem egy némileg erőszakos módon megtelepített palánta s nagyon kétséges, hogy a francia szellem racionalis természetűe képes lesz azt éltetni és lomboztatni. És Valéry sem ennek a korszaknak az embere, reprezentatív alkotásai a háborút megelőzőleg születtek. S így a Crémieux által idézett újjáépítők: Alain, Valéry, Maritain stb. egy teljesen idegen világ idetévedt lényei s nehéz elképzelni, hogy belőlük indul ki az a rekonstrukciós áramlat, mely után annyira vágyakozik a francia közönség s talán a kritika is.

Just Béla.

A Szerkesztőség közleményei.

Minden kézirat a Szerkesztőség címére (Budapest, VII., Rózsa-u. 23. Telefon J. 314—20.) küldendő. Hivatalos órák délután 5—7-ig.

A folyóirat anyaggyűjtését minden hónap 15-én zárjuk. — Irógépen írt cikkeket kérünk. — Kéziratokat csak akkor küldünk vissza, ha bélyeggel ellátott, megcímezett borítékot mellékel a szerző.

A NAPKELET minden közleményeért írója felel.
A szerkesztésért és kiadásért felelős: TORMAY CECILE.
Helyettes szerkesztő: HARTMANN JÁNOS.

Stephaneum nyomda r. t. — Nyomdaigazgató: KOHL FERENC